

การพัฒนาการ เมืองในสมัยรัชกาลที่ 5

รายนามบรรณารักษ์ สาโรช ธรรมชาติ

005409

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าตามหลักสูตรปริญญาตรี สาขาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

แผนกวิชาการปกครอง

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2518

005409

i 17909624

POLITICAL DEVELOPMENT IN THE REIGN OF
KING RAMA V

POLICE SUB LIEUTENANT SAROJ THAMMACHART

A THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILMENT OF THE REQUIREMENTS
FOR THE DEGREE OF MASTER OF POLITICAL SCIENCE
DEPARTMENT OF GOVERNMENT
GRADUATE SCHOOL
CHULALONGKORN UNIVERSITY
1975

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อุมกิตไถนัฒวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าหลักสูตรปริญญาโทมหาบัณฑิต

[Handwritten signature]

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการทรววิทยานิพนธ์

[Handwritten signature]

ประธานกรรมการ

[Handwritten signature]

กรรมการ

[Handwritten signature]

กรรมการ

อาจารย์ผู้ควบคุมการวิจัย

๒๑

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุจิต บุญบงการ

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หัวข้อวิทยานิพนธ์

การพัฒนาการเมืองในสมัยรัชกาลที่ 5

ชื่อ

รอยคำรวจศรี สาโรช ธรรมชาติ แผนกวิชาการศึกษาปกครอง

ปีการศึกษา

2518

บทคัดย่อ

ในระบบการเมืองแบบราชาธิปไตย พระมหากษัตริย์มิได้ทรงมีพระราชอำนาจทางการเมืองสูงสุดซึ่งปรากฏตามทฤษฎี เนื่องจากปัญหาต่าง ๆ เป็นอุปสรรคขัดขวางมิให้พระราชอำนาจแผ่ขยายไปไกลตลอดทั่วพระราชอาณาเขต ปัญหาเหล่านี้ได้แก่ปัญหาในการบริหารราชการทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ปัญหาการคมนาคม และปัญหาการสืบราชสมบัติ เป็นต้น ทั้งนี้การพัฒนาการเมืองของประเทศสยามพัฒนาส่วนใหญ่มุ่งที่จะกำจัดอุปสรรคที่จำกัดพระราชอำนาจดังกล่าวให้หมดสิ้นไป เพื่อที่รวมอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลางให้มากที่สุดเป็นประการสำคัญ

การพัฒนาการเมืองในสมัยรัชกาลที่ 5 ก็เกิดจากปัญหาดังกล่าวมานี้ ประกอบกับอิทธิพลทางการเมืองของประเทศตะวันตกที่ลุดคความยอมรับถาน การพัฒนาการเมืองในสมัยนั้นจึงมีวัตถุประสงค์ในอันที่จะสร้างความมั่นคงแข็งแรงให้กับประเทศชาติ โดยการรวมอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลาง ทั้งนี้เนื่องจากการเมืองการปกครองรวมทั้งสังคมไทยในสมัยนั้นจำเป็นต้องต้องไ้รับการแก้ไขปรับปรุงให้ทัดเทียมกับนานาอารยประเทศ ซึ่งเป็นทางออกที่จะช่วยให้ประเทศชาติดำรงอยู่ได้ พระมหากษัตริย์ในฐานะผู้นำทางการเมืองจึงจำเป็นต้องมีพระราชอำนาจที่สมบูรณ์โดยตลอดทั่วประเทศจึงจะสามารถมีบทบาทในฐานะผู้นำการเปลี่ยนแปลงได้เต็มที่ ควบคู่เหตุผลและความจำเป็นดังกล่าวนี้ การพัฒนาการเมืองในสมัยรัชกาลที่ 5 จึงได้เกิดขึ้นและดำเนินการอยู่ในขั้นพื้นฐานของ

กระบวนการพัฒนาการเมือง คือเป็นการสร้างชาติ การปรับปรุงประเทศให้ทันสมัย
 แกมไปขยายไปถึงระดับที่สูงกว่า คือโครงการสร้างสถาบันทางการเมืองที่มีความ
 เป็นอิสระ และการที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองแก่ประการใด

ในการพัฒนาการเมือง เพื่อนำไปสู่การสร้างชาติ และการปรับปรุงประเทศ
 ให้ทันสมัย จะต้องประกอบด้วยประชาชนที่เป็นอิสระ มีสิทธิ เสรีภาพ และมีความรู้ความ
 สามารถที่พอเป็นพื้นฐานสำคัญ การปลดปล่อยไพร่จึง เป็นการสร้างสังคมใหม่คุณภาพ
 และเป็นพลังของการพัฒนาการเมืองในโอกาสต่อไป เพราะเป็นการพัฒนาคนชั้นต่ำ
 ซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศให้มีความรู้ เสรีภาพเท่าเทียมกับคนชั้นสูงอันเป็นการ
 ลดช่องว่างระหว่างชนชั้นในสังคมให้น้อยลง และเป็นการยอมรับสิทธิขั้นพื้นฐาน
 ของมนุษย์ซึ่ง เป็นขั้นแรกที่จะนำไปสู่การมีสิทธิเท่าเทียมกันในระบอบประชาธิปไตย
 ในโอกาสต่อไป

การพัฒนาการเมืองในสมัยรัชกาลที่ 5 จึงมีลักษณะขัดแย้งในตัวเอง
 กล่าวคือ แนวพระราชดำริทางการเมืองด้านหนึ่ง เป็นการปลดปล่อยไพร่บ้านพลเมือง
 ให้เป็นอิสระ แต่อีกแนวหนึ่งทรงมีพระราชดำริในเชิงปฏิบัตินิยม คือมุ่งมองแก่สภาพ
 และผลต่าง ๆ ในยุคสมัยของพระองค์เท่านั้น จะเห็นได้จากพระบรมราโชบาย
 ที่มีผลเป็นการรวมอำนาจทางการเมืองมาไว้ที่สถาบันพระมหากษัตริย์และพระราชวงศ์
 แต่ไม่สนับสนุนการเมืองแบบรัฐสภาเพราะทรงเห็นว่า ไม่เหมาะสมกับสภาพเมือง
 ไทยในขณะนั้น ซึ่งนับว่าถูกต้องในสมัยของพระองค์ท่าน แต่ในระยะต่อมา ผลแห่ง
 การปฏิรูปเป็นการสร้างความเจริญทางสังคมให้ขยายตัวกว้างขวางออกไป แต่ไม่
 ปรากฏว่าได้มีการสร้างสถาบันทางการเมืองในอันที่จะขยายฐานของอำนาจทาง
 การเมืองให้กว้างขวางออกไป ฐานของอำนาจทางการเมืองจึงอยู่ที่พระมหากษัตริย์
 และพระราชวงศ์ซึ่งเป็นฐานที่แคบ ย่อมไม่มีความสามารถพอที่จะรับสถานการณ์
 ใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นทั้งจากภายในและภายนอกประเทศได้ ระบบการเมืองแบบ
 ราชาธิปไตยของไทยจึงต้องสลายตัวลงในการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครองใน
 ปี พ.ศ. 2475.

Political development in the reign of King Rama V was by and large the process of national integration and the construction of administrative infrastructure. The abolition of slavery which occurred in the same period should be viewed as a very significant social change that could have been led to political emancipation of the mass. However, it was pointed out in this thesis that King Rama V's policy was pragmatic in the sense that political reform was carried out on a selective basis and was restricted to the administrative realm rather than extending the policy to lay the ground for future political participation. Political institution- alization which should have been followed after administra- tive reform was completed did not receive any serious consideration while modernization and its consequences increased high expectations, at least on the part of the intelligentsia, for self government. This dilemma of absolute monarchy i.e. the drive for social change on one hand, and the desire to maintain its political status quo on the other made that absolute rule less flexible to accommodate citizens' demands in the long run and brought about its own end in the following period.

กิติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์นี้สำเร็จลงได้ด้วยความเมตตาการุณยช่วยเหลือเกื้อกูลของ
คณาจารย์และผู้มีพระคุณหลายท่านด้วยกัน

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณอย่างสูง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สัจจิต บุญจงการ
อาจารย์ที่ปรึกษาที่ไกรภวนำเสนอหัวข้อเรื่อง และแนวทางที่จะเขียนวิทยานิพนธ์นี้
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชัยอนันต์ สมทวณิต ที่ไกรภวนำตรวจทาน แก้ไข ในคำสังใจ
และคำแนะนำที่มีประโยชน์และสง่างาม อันเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้
สำเร็จลงได้ หากไม่แล้วอาจจะต้องยืดเยื้อไปอีกนานวัน ศาสตราจารย์ ดร. กระมล
ทองธรรมชาติ คณะบดีคณะรัฐศาสตร์ หัวหน้าแผนกวิชาการปกครอง ที่ไกรภวนำ
สละเวลาอันมีค่าในการตรวจวิทยานิพนธ์นี้ และได้ให้คำแนะนำและกำลังใจแก่
ผู้เขียนตลอดมาจนกระทั่งวิทยานิพนธ์นี้สำเร็จลงได้ด้วยดี

นอกจากนี้ ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ในคณะรัฐศาสตร์ทุกท่าน
ที่ไกรภวมอบสิ่งสอนและประสิทธิ์ประสาทวิชาทางรัฐศาสตร์ ตลอดจนนักวิชาการ
และนักวิชาการอื่น ๆ ซึ่งผู้เขียนได้อาศัยขอเขียนเป็นหลักฐานอ้างอิง อันมีคุณค่า
แก่วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นอันมากประการ

บุคคลที่ผู้เขียนจะเว้นกล่าวถึงเสียมิได้คือ คุณ บังอร ธรรมชาติ ภรรยาของ
ผู้เขียนที่ไกรภวนำหาขอมล เป็นกำลังใจ และให้ข้อเสนอแนะ และที่สำคัญก็คือเป็นผู้
พิมพ์วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ด้วยตนเอง โดยตลอด ซึ่งนับว่าเป็นงานที่ต้องใช้ความอดทน
มีขันนอย เพราะภาระหน้าที่จากงานในตำแหน่งผู้บริหารฝ่ายการเงินบริษัทแห่งหนึ่ง
ก็เป็นภาระที่หนักมากสำหรับเธออยู่แล้ว จึงขอขอบคุณไว้ ณ ที่นี้

ความดีอันจะพึงมีจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ นอกเหนือจากคณาจารย์ และบุคคล
ทั้งกล่าว ผู้เขียนขออุทิศแก่ บิดา มารดา ผู้บังเกิดเกล้าของผู้เขียนด้วยประการทั้งปวง

ร.ต.ค. สาโรช ธรรมชาติ

รายการตารางประกอบ

ตารางที่	หน้า
1 แสดงรายไคของแผ่นดินในสมัยรัชกาลที่ 5 ตั้งแต่ พ.ศ. 2411-2418.....	86
2 แสดงรายไคของแผ่นดินในสมัยรัชกาลที่ 5 ตั้งแต่ พ.ศ. 2417-2432.....	92
3 แสดงรายไคของแผ่นดินในสมัยรัชกาลที่ 5 ตั้งแต่ พ.ศ. 2438-2449.....	100

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....๒

บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....๖

กิตติกรรมประกาศ.....๑๑

รายการตารางประกอบ.....๒

บทที่

1. บทนำ.....1

2. สภาพทางการเมืองในสมัยรัตนโกสินทร์ที่ 524

3 การปฏิรูปการปกครองประเทศ.....48

4 ปัญหาการปฏิรูปการคลัง.....86

5 การยกเลิกขนมไพร.....114

6 โครงสร้างทางการเมืองภายหลังการปฏิรูป.....144

7 ข้อเสนอแนะที่จะให้มีการปกครองแบบรัฐสภา.....163

8 บทสรุป.....180

บรรณานุกรม.....185

ประวัติการศึกษา.....191

ความเป็นมาของปัญหา

ตามทฤษฎีแล้ว ในระบบการเมืองแบบราชาธิปไตย พระมหากษัตริย์เป็นองค์ที่มีอำนาจสูงสุดทางการเมือง แต่ในทางปฏิบัติอำนาจของพระมหากษัตริย์อาจถูกจำกัดลงด้วยสาเหตุต่าง ๆ เช่น ปัญหาในการบริหารราชการทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค การคมนาคม และการสืบราชสมบัติ เป็นต้น และเนื่องจากระบบเศรษฐกิจและสังคมตั้งแต่สมัยอยุธยาเป็นต้นมาจนถึงส่วนหนึ่งของรัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์อยู่ในสภาพล้าหลัง อำนาจทางการเมืองขององค์พระมหากษัตริย์จึงขึ้นอยู่กับความสามารถของกษัตริย์แต่ละพระองค์เป็นส่วนใหญ่ เพราะไม่มีสถาบันใดเป็นฐานแห่งอำนาจทางการเมืองของพระองค์ ทำให้องค์พระมหากษัตริย์ขาดความมั่นคง ดังปรากฏว่าในสมัยอยุธยามีการใช้กำลังแย่งชิงราชสมบัติอยู่หลายครั้ง ความไม่มั่นคงขององค์พระมหากษัตริย์ทำให้พระมหากษัตริย์ต้องมีการกระเสือกกระสนในการรักษาราชบัลลังก์ การพัฒนาประเทศจึงไม่ไคลเทือกเท่าที่ควร จากการพัฒนาการเมืองในสมัยรัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ เป็นผลให้อำนาจรวมเขาสถกศูนย์กลาง ทำให้พระมหากษัตริย์มีความมั่นคงมากขึ้น จึงสามารถพัฒนาความเจริญในด้านต่าง ๆ ให้แก่ประเทศชาติอย่างไคลคลี้อย่างมาจนกระทั่งทุกวันนี้ การศึกษาดังกระบวนการพัฒนาการเมืองในสมัยรัชกาลที่ 5 จึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจอย่างยิ่ง เพราะเป็นระยะหัวเลี้ยวหัวต่อที่น่าประเทศชาติเขาสุขแห่งความเจริญสมัยใหม่

ความมุ่งหมาย สมมติฐาน และขอบเขตของการศึกษา

ความมุ่งหมาย เพื่อศึกษาว่าในระบบราชาธิปไตย การพัฒนาการเมืองก็สามารถเกิดขึ้นได้ เพราะการพัฒนาการเมืองหมายถึงการที่รัฐบาลมีความสามารถพอที่จะพัฒนาประเทศและตอบสนองความต้องการของประชาชนได้โดยที่ระบบการเมืองนั้นยังคงอยู่ การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในสมัยรัชกาลที่ 5 อันเป็นผลให้ระบบการเมืองมีความเข้มแข็งขึ้น นับได้ว่าเป็นการพัฒนาการเมืองขั้นหนึ่ง

แนวระจะไม่ค่อยพัฒนาในขั้นสูงต่อไปก็ตาม แนวทางที่จะศึกษากระบวนการพัฒนา
การเมืองในสมัยรัชกาลที่ 5 มีดังต่อไปนี้

- บูรณาการแห่งชาติ (NATIONAL INTEGRATION)
- การแบ่งแยกแจกแจงโครงสร้างทางสังคมให้เด่นชัดยิ่งขึ้น
(STRUCTURAL DIFFERENTIATION)
- การที่มีการแบ่งงานของโครงสร้างต่าง ๆ เพื่อให้ทำหน้าที่อัน
แน่ชัดเฉพาะลงไป (FUNCTIONAL SPECIFICATION)
- การที่มีสถาบันหรือระบบย่อยที่มีความเป็นอิสระไม่ตกอยู่ภายใต้การ
ครอบงำทางอำนาจของสถาบันอื่น (SUB SYSTEM AUTONOMY)
- การที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง (POLITICAL
PARTICIPATION)

สม. มคิธฐาน ผู้เขียนขอตั้งสมมติฐานว่า การพัฒนาการเมืองในระบอบ
ราชาธิปไตยไม่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนอย่างเต็มที่ เมื่อ
การเมืองและสังคมพัฒนามากขึ้น ประชาชนคงการมีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น
แต่การเมืองแบบราชาธิปไตยไม่สามารถตอบสนองความต้องการดังกล่าวได้ จึง
ต้องสลายตัวลงในการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475

ขอบเขตของการศึกษา ผู้เขียนจะศึกษาถึงกระบวนการในการพัฒนา
การเมืองในสมัยรัชกาลที่ 5 ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมในส่วน
ที่เกี่ยวข้องกับการเมืองควบคู่กันไปด้วย โดยจะชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาการเมืองใน
สมัยรัชกาลที่ 5 นั้น เป็นการดำเนินการในขั้นพื้นฐาน คือการสร้างชาติและการ
ปรับปรุงประเทศให้ทันสมัย เมื่อใดบรรลุวัตถุประสงค์ ก็องค์พระมหากษัตริย์และ
ราชวงศ์มีอำนาจทางการเมืองแทนขุนนางรุ่นเก่าแล้ว การพัฒนาการเมืองก็หยุด
อยู่ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว แต่การพัฒนาเศรษฐกิจ
และสังคมที่ได้รับการพัฒนาไว้อย่างกว้างขวางออกไปอย่างไม่หยุดยั้ง จนเป็น
เหตุให้ระบอบการเมืองแบบราชาธิปไตยของไทยดำรงอยู่ไม่ได้ในสมัยต่อมา

ประโยชน์ที่จะได้รับจากการศึกษา

เนื่องจากวิชาการพัฒนาการ เมือง เป็นวิชาการทาง คานรัฐศาสตร์สาขาใหม่ ที่นักวิชาการ ตะวันตก เริ่มให้ความสนใจศึกษาเมื่อไม่นานมานี้ วิชาการคานนี้จึง ไม่แพร่หลายนักในเมือง ไทยเรา ทำให้ผู้ที่มิได้ศึกษาวิชาการคานนี้ไม่รู้จักและ เห็นความสำคัญของการพัฒนาการ เมือง การศึกษาคนควา เรื่องนี้จึง เป็นการช่วยสร้าง ความรู้ ความเข้าใจในวิชาการคานนี้ให้ชัดเจน ยิ่งขึ้น เพราะ ได้ศึกษาจาก เหตุการณ์ทางการ เมืองที่เกิดขึ้นในบานเมืองของเราเอง อย่างน้อย ที่สคัญช่วยสร้าง ความเข้าใจพื้นฐานว่า การพัฒนาการ เมืองก็เกิดขึ้นได้ในระบบการ เมืองแบบอื่น ที่มีไชประชาธิปไตย จริงอยู่การปกครองแบบราชาธิปไตย เป็นระบบการ เมืองอันพึงปรารถนาของ กระบวนการพัฒนาการ เมือง แต่การที่ประเทศหนึ่ง ๆ มีการพัฒนาการ เมืองก็มีไช เป็นเครื่อง ยืนยันว่าประเทศนั้นจะบรรลุถึงยุคแห่งการ เป็นประชาธิปไตยได้ นอกจากนี้ อธิษยานพนธ์นี้ ยังอาจเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจจะศึกษาคนควาในวิชาการพัฒนาการ เมืองที่เน้นหนักในคาน อื่น ๆ ต่อไป

วิธีดำเนินการคนควา

ในการศึกษาคนควา จะอาศัยวิธีการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร หนังสือ ตลอดจนข้อเขียน บทความต่าง ๆ อันเป็นลักษณะของ DOCUMENTARY RESEARCH โดยจะศึกษาในคาน ประวัติศาสตร์ (HISTORY APPROACH) เพื่อให้ทราบข้อเท็จจริง เกี่ยวกับความเป็นมาของ กระบวนการพัฒนาการ เมืองไทย และ จะยกตัวบทกฎหมายที่สำคัญขึ้นมาแสดงไว้ในบาง ตอน ในการเรียบเรียง เรื่อง จะได้กระทำในรูปพรรณาโวหาร (DESCRIPTION) และการวิเคราะห์ (ANALYSIS) ข้อเท็จจริงประกอบกันไป เพื่อให้ได้ประโยชน์ทาง วิชาการมากที่สุด

บทที่ 1 กล่าวถึง เรื่อง ความหมายของการพัฒนาการเมือง พื้นฐานของ
อำนาจทางการเมือง สมัยอยุธยา และลักษณะ เสนอของการเมืองการปกครองไทยใน
สมัยอยุธยาซึ่งยังคงตกทอดมาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ก่อนรัชกาลที่ 5 ขึ้นครองราชย์

บทที่ 2 กล่าวถึง ปัญหาการเมืองสมัยธนบุรีรัชกาลที่ 5 ก่อนสมเด็จพระเจ้าพระยา
ถึงแก่อสัญชีพ ไคแกปัญหาการตั้งอำนาจขึ้นมาจากกลุ่มชนนางตระกูลขุนนาง และปัญหา
ภายหลังจากที่สมเด็จพระเจ้าพระยาถึงแก่อสัญชีพแล้ว ไคแกปัญหาการเผชิญหน้ากับลัทธิ
จักรวรรดินิยมตะวันตกซึ่ง เป็นมูลเหตุสำคัญของการปฏิรูปการปกครอง

บทที่ 3 ปัญหาการปฏิรูปการปกครอง

บทที่ 4 ปัญหาการคลัง

บทที่ 5 การเลิกระบอบไพร่ การทหารสมัยใหม่

บทที่ 6 ผลของการปฏิรูปการปกครอง การคลัง และการเลิกระบอบไพร่
ที่มีต่อการสร้างพื้นฐานของการพัฒนาการเมือง คือการสร้างชาติ และกษัตริย์ปรับปรุง
ประเทศให้ทันสมัย

บทที่ 7 ข้อเสนอที่จะให้มีการปกครองแบบรัฐสภาไคแก

- เจ้านาย และข้าราชการกราบบังคมทูลความเห็นจัดการ
เปลี่ยนแปลงระเบียบราชการแผ่นดิน ร.ศ. 103

- ข้อเสนอของเทียนวรรณ

- แนวพระราชดำริทางการเมืองในพระบาทสมเด็จพระจุลจอม-
เกล้าเจ้าอยู่หัว

บทที่ 8 บทสรุป ชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาการเมืองในสมัยรัชกาลที่ 5 ดำเนิน
การอยู่ในขั้นพื้นฐาน คือการสร้างชาติ การรวมอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลาง การจักระบบ
การบริหาร การยกเลิกระบอบไพร่ ฯลฯ แต่ยังไม่ถึงขั้นการสร้างสถาบันทางการเมือง
และการที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง